

Building a Participatory Network for Developing Exemplary Buddhist Volunteer Youth for Environmental Sustainability in Phrae Province

การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม
ของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

Received: Jan 5, 2026

Revised: Feb 4, 2026

Accepted: Feb 9, 2026

Somjit Konwong (สมจิต ขอนวงศ์)*

Phrae Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Punya Sununta (ปัญญา สุนันตา)

Phrae Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Punyawee Mongkhonphiphatphon (บุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร)

Phrae Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Narong Cheuxbawyen (ณรงค์ เชื้อบัวเย็น)

Phrae Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*Corresponding Author Email: jit_kw@hotmail.com

Abstract

This research aims to 1) study the creating a participatory network for developing exemplary Buddhist volunteer youth in Phrae province to create a sustainable environment, 2) Establishing a network for developing exemplary youth volunteers in accordance with Buddhist principles, through participatory collaboration with partner networks, to create a sustainable environment in Phrae province and 3) driving the development of this participatory network for developing exemplary Buddhist volunteer youth in Phrae province. This qualitative research employed interviews with key informants including Buddhist practitioners, local politicians, the Phrae Provincial Children and Youth Council or their representatives, community leaders, and members of the public. Research tools included interviews, focus group discussions, Memorandums of Understanding (MOUs), and action research, including academic seminars. Data was analyzed using content analysis, focusing on key issues and breaking them down into sub-issues.

The research Finding

1. The creating a participatory network for developing exemplary Buddhist volunteer youth in Phrae province for sustainable environmental development revealed that current Buddhist youth networking processes lack integration rooted in Buddhist principles. Therefore, a process is proposed with temples and Buddhist principles as the central focus, aiming to cultivate mindfulness and volunteerism This emphasizes the selection and training of youth to possess both moral values and management skills, as well as fostering tripartite collaboration (temple–government–community) to expand implementation for sustainable environmental development.

2. The development of a participatory network for youth volunteerism based on Buddhist principles in Phrae Province should be integrated and rooted in Buddhist teachings, with temples and Buddhist principles as the central elements in cultivating mindfulness and volunteerism. Building a sustainable network requires key mechanisms: collaborative partnerships, flexible resource support for the youth volunteers, and the creative use of technology to enable them to effectively apply Buddhist principles to environmental development.

3. The development of a participatory network for youth volunteer role models based on Buddhist principles to create a sustainable environment in Phrae Province has revealed that, through the signing of Memorandums of Understanding (MOU) among seven networks, and through academic seminars for exchanging ideas on using Buddhist principles as a moral foundation, such as waste management and river and canal conservation, a key mechanism is building cooperation among networks and providing continuous resource support to the youth role models.

Keyword: Network; Youth Role Models; Buddhist Volunteerism

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ 2) สร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ และ 3) ชับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่น กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดแพร่หรือผู้แทน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มประชาชน เครื่องมือที่ใช้การวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม

กิจกรรมการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

1. การสร้างเครือข่ายเยาวชนวิถีพุทธในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการที่มีรากฐานจากหลักธรรม จึงนำเสนอกระบวนการที่มีวัดและหลักวิถีพุทธเป็นแกนกลาง เพื่อปลูกฝังสติ และจิตอาสา โดยเน้นการคัดเลือกและฝึกอบรมเยาวชนให้มีทั้งคุณธรรมและทักษะการจัดการ รวมถึงการสร้างความร่วมมือแบบไตรภาคี (วัด-รัฐ-ชุมชน) เพื่อขยายผลสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
2. รูปแบบการบูรณาการและมีรากฐานจากหลักธรรม โดยมีวัดและหลักวิถีพุทธเป็นแกนกลาง ในการปลูกฝังสติและจิตอาสา การสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืนต้องอาศัยกลไกหลักคือ การสร้างความร่วมมือแบบภาคีเครือข่าย และ สนับสนุนทรัพยากรที่ยืดหยุ่น ให้แก่เยาวชนต้นแบบ การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เยาวชนสามารถขยายผลการนำแนวคิดทางวิถีพุทธสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การทำกิจกรรมบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ ทั้ง 7 เครือข่าย จากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนร่วมกันในการนำหลักวิถีพุทธเป็นรากฐานทางคุณธรรม ได้แก่ การจัดการขยะ การรักษาแม่น้ำ ลำคลอง กลไกสำคัญคือ การสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายและสนับสนุนทรัพยากร ให้แก่เยาวชนต้นแบบอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: เครือข่าย; เยาวชนต้นแบบ; จิตอาสาวิถีพุทธ

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและด้านวัตถุ ทำให้สังคมโดยทั่วไปต่างแก่งแย่ง ชิงดี ชิงเด่นกัน แสวงหาซึ่งอำนาจ บารมี และไร้อุณธรรมเพิ่มมากขึ้นทุกที การเห็นอกเห็นใจกันเป็นเรื่องที่ทุกคนต่างเมินเฉย การให้ความสำคัญเกี่ยวกับทางด้านจิตใจ น้อยลง ปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบพบเจอ เช่น การทิ้งขยะในที่สาธารณะ การคัดแยกขยะให้เป็น การส่งเสริมความเป็นระเบียบวินัยต่างเห็นกันได้ง่ายขึ้น เพราะสังคมไทยมีจิตสำนึกในเรื่องเหล่านี้น้อยมาก ไม่เหมือนกับประเทศที่พัฒนาแล้วหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ที่มีการปลูกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัย และสร้างจิตสำนึกตั้งแต่เด็ก ๆ ดังนั้นสังคมไทย เยาวชนไทย ยังขาดสิ่งเหล่านี้อยู่มาก ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกจิตอาสาให้กับเยาวชน เพื่อให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะว่าทุกคนมีการให้มากกว่าการรับ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป

ในยุคปัจจุบันเป็นสังคมยุคใหม่ของ Gen A หรือ Generation Active/Active Citizen หรือพลเมืองสร้างสรรค์ พลเมืองตื่นรู้ ที่รู้จักการแบ่งปัน จึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อให้ทุกคนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการ

เปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อให้เป็นประเทศไทยน่าอยู่ซึ่งเป็นสถานการณ์สำคัญสำคัญต่อการสร้างความเป็นพลเมืองที่ตระหนักรู้ถึงการทำให้ประโยชน์เพื่อมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการสร้างพลเมือง เพื่อสร้าง คนรุ่นใหม่ให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้น่าอยู่ตามแนวทางพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรที่ทรงให้ความสำคัญกับโครงการจิตอาสาเราทำดีด้วยหัวใจเพื่อส่งเสริมให้คนไทยสมัครสมานสามัคคี มีความเสียสละสร้างสรรค์ความดีเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทั้งนี้ การพัฒนาสังคมสามารถร่วมกันทำได้ในหลากหลายวิธี และหนึ่งในนั้น คือการพัฒนาคน เพราะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมประเทศชาติในทุกทาง ปัจจัยหลักการพัฒนาสังคม (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, 2564: 38) คือ การพัฒนาเยาวชน เพราะเยาวชนเปรียบเสมือนการสร้างครอบครัว เพื่อก้าวสู่การขยายตัวในกลุ่มใหญ่ของคนในสังคมโดยรวม การพัฒนาเยาวชนถือเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพต่อสังคม โดยเฉพาะในสภาวะที่สังคมขาดน้ำใจ เกิดปัญหาทางสังคม (Social Problem) หรือ มลพิษทางสังคม (Social Pollution) โครงสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนกับสังคมขาดหายไป สายใยเชื่อมโยงกันด้วยความรักและความเมตตา จึงกลายเป็นสิ่งที่หาได้ยากในสังคมปัจจุบัน จนกลายเป็นสังคมที่ขาดแคลนคุณธรรมจริยธรรม การดำรงชีวิตแบบแสวงหา ผลประโยชน์เข้าหาตน โดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาเช่นนี้จึงไม่ใช่ทางออก และทางรอดของสังคมอีกต่อไป ด้วยเหตุผลนี้จึงมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ลุกขึ้นมาเดินสวนกระแส โดยเปลี่ยนวิถีชีวิตจากแบบผู้ ตักตวงผลประโยชน์เข้าหาตนมาใช้ชีวิตเป็นผู้ให้แบบไม่มีเงื่อนไขใด ๆ และวิถีชีวิตเช่นนี้เองนับว่าเป็น ทางออกให้สังคมโลก ทำให้เห็นว่าการให้หรือการแบ่งปัน คือ ทางออกที่ใช้สำหรับโลกของเราทั้งใน วันนี้และวันหน้า จิตอาสาจึงเป็นคุณธรรมที่สังคมไทยและสังคมนานาชาติคาดหวังให้สมาชิกในสังคม โลกยึดถือปฏิบัติ ไม่ว่าจะมิบบทบาทอยู่ในส่วนใดของสังคม ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรต่าง ๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ โดยศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ สร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ และขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ให้กับผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

2. เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

3. เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรา เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชน

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ให้นิยามคำว่าเด็กและเยาวชน ไว้ในมาตรา 4 ดังนี้ (ลลิตา สามากร, 2561: 19) อธิบายว่า เยาวชน หมายถึงบุคคลที่มีอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ความหมายของเยาวชน ในพระราชบัญญัติเยาวชนฯ เปลี่ยนแปลงจากความหมายในกฎหมายเยาวชนเดิมเพราะตามกฎหมายเดิมให้หมายรวมถึง บุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส ซึ่งกฎหมายแพ่งกำหนดว่าบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบเจ็ดปีบริบูรณ์สามารถทำการสมรสได้และถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสหรือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ทำการสมรสโดยได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถ้าได้กระทำการอันเป็นความผิด แม้อายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์กฎหมายเดิมไม่ถือว่าเป็นเยาวชน และต้องถูกต้องฟ้องยังศาลธรรมดา แต่ในกฎหมายใหม่เห็นว่าบุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสนั้นยังมีสภาพจิตใจ และสภาพร่างกายที่ควรต้องได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลที่ยังไม่ได้สมรส จึงไม่บัญญัติยกเว้นมิให้อยู่ในความหมายของเยาวชน นอกจากนี้ (บุญธรรม ธนภูมิศิริพงษ์, 2562: ออนไลน์) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ควรมีคุณสมบัติ 6 ประการ คือ 1) มีความผูกพันในครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีทักษะในอาชีพและการดำรงชีวิตที่รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น 2) มีสุขภาพและพลานามัยแข็งแรงและรู้จักการป้องกันตนจากโรคและสิ่งเสพติด 3) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรม คุณธรรม และมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบตามวัย 4) มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการทำงานสุจริต 5) รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 6) รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

กล่าวโดยสรุป เยาวชนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญที่มีต่อชุมชนในการสร้างจิตสำนึกหน้าที่พลเมือง การปลูกฝังให้เยาวชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ย่อมเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ดังนั้น เมื่อสังคมมีเยาวชนที่ดี และมี ส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ย่อมเป็นพื้นฐานทำให้เกิดพลเมืองดีในอนาคต และเมื่อสังคมมีพลเมืองที่ดี ย่อมนำมา

ซึ่งการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างรวดเร็ว

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา

คำว่า จิตอาสา ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ในมิติต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ผู้ศึกษาจึงได้นำความหมายของชุมชนมาอธิบายถึงความเป็นชุมชน ดังต่อไปนี้

จิตอาสา ตามความหมายของ (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2556: 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ ความสำคัญของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจและการช่วยเหลือผู้ที่มีจิตอาสาและจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกายและสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้จิตอาสา (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2550: 3) กล่าวถึง ในวาระแห่งชาติ คือ ทานและการอาสาสมัคร แต่มีบางคนบัญญัติ คำขึ้นมาใหม่ว่า จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ล้วนมีความหมายตรงกัน คือ เริ่มจากไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น แล้วเพื่อแบ่งปัน เกื้อกูลผู้คนและชุมชน แนวคิดของ (พระไพศาล วิสาโล, 2544: 15) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกใฝ่ใจและ พร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพ และห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมีใช้เฉพาะ ครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้าน เท่านั้น หากคลุ้มไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

ฉะนั้น แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา หมายถึง การกระทำเพื่อผู้อื่นโดยมิได้เกิดจากการเรียกร้อง กตสัน หรือมุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อตนเอง แสดงถึงความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวมีสำนึกและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเอื้ออาทรต่อผู้อื่นและสังคมรอบข้าง ประกอบด้วยการมีเจตนาและความตั้งใจต่อการปฏิบัติ เสรีภาพในการเลือก ความสามารถในการตัดสินใจ การมีความพยายามในการมุ่งปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และความตั้งใจ การบรรลุวัตถุประสงค์ทางการปฏิบัติและก่อให้เกิดผลดีต่อผู้อื่น ซึ่งทำให้ความเป็นส่วนรวมได้รับการเอาใจใส่ดูแล ก่อเกิดสังคมเข้มแข็งในชุมชน สร้างสรรค์ความสุขสาธารณะ ชุมชนมีความรื่นรมย์และอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป ตลาดชุมชน จึงเป็นถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งรวมผู้ซื้อและผู้ขายที่รวมตัวกันจัดตั้งตลาดขึ้น ในการนำเอาผลผลิตในท้องถิ่น มาซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนกันภายในชุมชนโดยมีการทำข้อตกลงร่วมกันภายใต้กฎกติกาของชุมชน ตลาดจะใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับชุมชนนั้น ๆ หรือจำนวนสินค้าที่นำมาจำหน่ายภายในชุมชน

3. แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาวิถีพุทธ

แนวคิดจิตอาสาวิถีพุทธ (พระครูสิริพัชรโสภิต และคณะ, 2564: 774) กล่าวว่า กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เห็นแก่ผลประโยชน์ของส่วนรวมโดยการงดเว้นกระทำที่ทรัพย์สินส่วนรวมเสียหาย มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม การเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินร่วมกัน การรักษากฎกติกาใช้เสรีภาพเป็นช่องทางหรือเป็นโอกาสในการร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดผลแก่ส่วนรวม ทาให้สังคมอยู่ได้ด้วยดีโดยแต่ละคนมีความรับผิดชอบในการทำให้ได้ผลประโยชน์แก่ตัวเองและส่วนรวมให้สอดคล้องกันโดยผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้

การไม่เบียดเบียน และการมุ่งประโยชน์รวม ปฏิบัติกิจกรรมจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) สอดคล้องกับแนวคิดของ (กนกนันท์ หมื่นสิทธิโรจน์ , 2564: ออนไลน์) เยาวชนดีวิถีพุทธเป็นเยาวชนจังหวัดลำพูนที่ลุกขึ้นมาทำโครงการชักชวนเยาวชนในชุมชนรอบสวนพุทธธรรมเข้ามาทำจิตอาสาที่วัดต่าง ๆ รอบสวนพุทธธรรม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาแก่เยาวชนที่ร่วมโครงการนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเยาวชนจะเห็นว่าพื้นที่วัดสามารถเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสา รวมถึงเห็นประโยชน์ของการมาทำกิจกรรมร่วมกัน และสร้างความเข้าใจใหม่ว่าพื้นที่วัดไม่ได้เป็นพื้นที่ที่มาไหว้พระเพียงอย่างเดียว แต่เป็นพื้นที่เรียนรู้และทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้ในยุคที่สังคมเต็มไปด้วยการแข่งขันและความเร่งรีบ การปลูกฝังจิตสาธารณะให้กับเยาวชนถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างรากฐานของสังคมที่เข้มแข็งและมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกัน หนึ่งในวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการส่งเสริมคุณลักษณะนี้ คือ กิจกรรมจิตอาสาสำหรับเยาวชน ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน การปรับปรุงสนามเด็กเล่น การทาสีโรงเรียน หรือการปลูกต้นไม้ในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการทำความดีเพื่อส่วนรวมเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นคนคุณภาพ มีความรับผิดชอบ และพร้อมเผชิญกับโลกแห่งความจริงอย่างมีคุณธรรม นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมจิตอาสาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บขยะ ปลูกต้นไม้ ลดการใช้พลาสติก หรือรณรงค์แยกขยะ เป็นกิจกรรมที่เยาวชนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นต้น

กล่าวโดยสรุป เยาวชนจิตอาสาวิถีพุทธ เป็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมเพื่อให้เป็นเยาวชนที่มีจิตสำนึกในการรักษาสีวแวดล้อม รักษ์โลก เพื่ออนุรักษ์ให้สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนสะอาดและเป็นการทำความดีที่น่าชื่นชม เยาวชนจะเรียนรู้ว่าการอยู่ในสังคมต้องรู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือกัน รับผิดชอบต่อสังคม เห็นอกเห็นใจและเข้าใจความแตกต่างของสังคม ไม่มองเพียงผลประโยชน์ส่วนตน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 25 รูปหรือคน ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่น กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดแพร่หรือผู้แทนกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มประชาชน

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ โดยการสนทนากลุ่ม 12 รูปหรือคน ผู้ปฏิบัติการด้านพระพุทธศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา นักรการเมือง

ท้องถิ่น สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดแพร่หรือผู้แทน และนักวิชาการ และการทำข้อตกลงร่วมมือ (MOU) จำนวน 7 รูป/คน ได้แก่ เจ้าคณะตำบลเหมืองหม้อ สำนักปฏิบัติธรรมวนาราม ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อหรือผู้แทน กำนันตำบลเหมืองหม้อ ผู้ใหญ่บ้านทุ่งศรี หมู่ที่ 3 สภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อและผู้นำชุมชนตำบลเหมืองหม้อ

1.3 กิจกรรมเชิงปฏิบัติการการขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ จำนวน 25 คน ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่น ผู้บริหารการศึกษา และเยาวชน

2. พื้นที่การวิจัย

2.1 บ้านทุ่งศรี หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งศรี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีกลุ่มเยาวชนมีการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมด้านขยะในชุมชน

2.2 ชุมชนตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้มีการจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนในการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง สังคมอย่างต่อเนื่อง

2.3 ชุมชนตำบลบ้านปิน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้มีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมให้เยาวชนตำบลบ้านปินได้เข้ามาทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมให้มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองที่ดี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ (Interviews) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีสาระสำคัญในขั้นตอนของการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือเชิงคุณภาพนั้น ทางผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

(1) ทำการศึกษารวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

(2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า มาวางโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และกรอบแนวคิดของการวิจัย

(3) สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ ออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบ

มีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

(4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้าง นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับที่ตรวจแบบสอบถาม ทำการตรวจความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์

(5) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้าง นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเป็นรายข้อ (Item – Objective Congruence Index : IOC)

(6) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3.2 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) โดยดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยระหว่างผู้วิจัย ผู้ปฏิบัติการด้านพระพุทธศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา นักการเมืองท้องถิ่น สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดแพร่หรือผู้แทน ตัวแทนเยาวชน นักวิชาการ และการร่วมทำข้อตกลง (MOU) ระหว่างเจ้าคณะตำบลเหมืองหม้อ สำนักปฏิบัติธรรมวนาราม ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อหรือผู้แทน กำนันตำบลเหมืองหม้อ ผู้ใหญ่บ้านทุ่งศรี หมู่ที่ 3 สภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อและผู้นำชุมชนตำบลเหมืองหม้อ

3.3 การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ โดยมีผู้ร่วมประกอบด้วยคณะผู้วิจัย หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และเยาวชน

3.4 การเก็บข้อมูลการวิจัย

ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัย การเตรียมการวิจัย โดยการจัดประชุมที่มวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขอบข่าย รูปแบบการวิจัย พื้นที่ของการวิจัย การสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อทำข้อตกลงร่วมมือ (MOU) เครือข่าย และการขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) และการจัดการความรู้ โดยลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลร่วมกับนักวิจัย ในพื้นที่เป้าหมายและสถานที่เก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิจัย

ระยะที่ 3 การปฏิบัติการในการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่เป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่ โดยลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลร่วมกับนักวิจัยโครงการวิจัยย่อยเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิจัย

ระยะที่ 4 การสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่

ระยะที่ 5 สร้างเครือข่ายเยาวชนชนต้นแบบจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่ โดยจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเครือข่ายเยาวชนชนต้นแบบจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่ หรือพื้นที่เรียนรู้เสมือนจริง หรือผสมผสาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านเครือข่ายเยาวชนชนต้นแบบจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่

ระยะที่ 6 การสรุปบทเรียนและการวิเคราะห์ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาเป็นชุดความรู้และกระบวนการพัฒนาเยาวชนชนต้นแบบจิตสำนึกความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) โดยวิธีการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

2) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) นั้นผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย โดยได้ทำการถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) อธิบายเป็นความเรียง

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากแบบประเมินก่อนและหลังการอบรมของเยาวชนแกนนำในรูปแบบการพัฒนาเยาวชนชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ โดยเน้นความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการดำเนินการ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่” นักวิจัยจึงนำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีความโดดเด่นในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กิจกรรมการมีความยั่งยืนและได้รับการสนับสนุนทั้งด้านทรัพยากรและงบประมาณ การได้รับการสนับสนุนจากบทบาทของผู้นำท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นแรงผลักดันให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นการดำเนินกิจกรรม และที่สำคัญการนำหลักการปฏิบัติของพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการสร้างจิตสำนึกและจิตอาสา เพื่อส่วนรวมเป็นพื้นฐานทางคุณธรรมให้เยาวชนพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อส่วนรวมสามารถสร้างพื้นฐานทางคุณธรรมให้กับเยาวชนพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเยาวชนและสิ่งแวดล้อม “ทุ่งศรีโมเดล” ในการนำไปใช้สำหรับการจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้มีการจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนในการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองสังคมอย่างต่อเนื่อง และชุมชนตำบลบ้านปิน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้มีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมให้เยาวชนตำบลบ้านปินได้เข้ามาทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองชุมชนและสังคมช่วยสร้างเสริม “จิตสำนึกในการเป็นพลเมืองที่ดี” เพื่อนำผลวิจัยที่ได้ไปขยายผลให้กับชุมชนต้นแบบ ได้แก่ ชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านที่มีต้นทุนในการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมแต่ยังขาดการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม การได้รับการสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีความต้องการที่จะพัฒนาเยาวชนให้เป็นต้นแบบในด้านจิตอาสาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ต้องมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาด้านคุณธรรม และมีผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมเป็นที่ปรึกษาด้านปฏิบัติการ เครือข่ายควรส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้นำในการออกแบบกิจกรรมเน้นการปลูกฝังความเมตตาและสติ ให้เยาวชนเห็นคุณค่าของธรรมชาติการคัดเลือกเยาวชนต้นแบบ เพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมและนำปฏิบัติการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้แนวคิดวิถีพุทธเป็นจุดขายในการระดมทุนและทรัพยากร เครือข่ายควรเน้นการสร้างสรรคณ์วัดกรรมที่ผสมผสานธรรมะกับเทคโนโลยี เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนเกิดความน่าเชื่อถือและง่ายต่อการสนับสนุนงบประมาณ ควรจัดตั้งกองทุนเยาวชนต้นแบบ ที่ยืดหยุ่นและเป็นอิสระในการบริหารจัดการ เครือข่ายควรเน้นการสร้างความร่วมมือแบบบูรณาการ (วัด-รัฐ-ชุมชน) เพื่อให้การขับเคลื่อนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรเปิดเวทีให้เยาวชนต้นแบบนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเน้นการมีส่วนร่วม

ร่วมอย่างเท่าเทียม โดยให้เยาวชนเป็นผู้กำหนดทิศทางและตัดสินใจร่วมกับผู้ใหญ่ ควรใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ ในการขยายเครือข่ายและสื่อสารผลงานด้านสิ่งแวดล้อม สร้างกิจกรรมที่ผสมผสานวิถีพุทธกับการสร้างอาชีพที่ยั่งยืน เช่น การทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในชุมชน ค่ายจิตอาสาแบบจุดศูนย์กลางหรือการรณรงค์ผ่านโซเชียลมีเดีย ควรสร้างระบบการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เครือข่ายเยาวชนต้นแบบเป็นกลไกหลัก ในการขับเคลื่อนงาน เน้นการเชื่อมโยง เยาวชน-วัด-ปราชญ์ชุมชน เพื่อให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมที่บูรณาการวิถีพุทธกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และแหล่งน้ำในท้องถิ่น เครือข่ายควรสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนต้นแบบเกิดความภาคภูมิใจ ในการกลับมาทำงานในพื้นที่บ้านเกิด การฝึกอบรมทักษะความเป็นผู้นำ และการจัดการโครงการให้แก่เยาวชนต้นแบบ เครือข่ายควรเน้นการปฏิบัติจริงในชุมชน เช่น การรณรงค์การจัดการขยะตามหลักลด ละ เลิก เครือข่ายที่สร้างความร่วมมือกับภาคีวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้ที่ถูกต้องในการดำเนินโครงการ ต้องสร้างคู่มือการจัดการกิจกรรมวิถีพุทธและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นมาตรฐานและสามารถนำไปใช้ได้ในทุกพื้นที่ เครือข่ายควรมีการติดตามและประเมินผลลัพธ์เชิงคุณภาพ โดยวัดจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความยั่งยืนของกิจกรรม นอกจากนี้ กำหนดบทบาทและผลประโยชน์ร่วมกันอย่างชัดเจน ของทุกภาคีเครือข่าย ต้องสนับสนุนให้เยาวชนต้นแบบได้รับการฝึกอบรม ทักษะการระดมทุนและการสร้างความยั่งยืนทางการเงิน เครือข่ายควรเน้นการสร้างเชื่อมั่นให้ผู้ใหญ่ เปิดโอกาส ให้เยาวชนได้ทำงานอย่างอิสระ ควรมีการสร้างเครือข่ายพี่เลี้ยงผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ต้องเน้น การเปลี่ยนผ่านจากการเป็นผู้ตามมาเป็นผู้นำ โดยมี หลักวิถีพุทธเป็นรากฐานทางคุณธรรม การขับเคลื่อนที่ยั่งยืนต้องอาศัยกลไกสำคัญคือ การสร้างความร่วมมือแบบจตุรภาคี ที่มีอบอานาจ (Empowerment) และสนับสนุนทรัพยากรที่ยืดหยุ่น (ทั้งงบประมาณและเทคโนโลยี) แก่เยาวชนต้นแบบอย่างต่อเนื่อง หัวใจสำคัญคือการสร้างทักษะคู่ (คุณธรรมนำทาง+ทักษะโลก) และ การสร้าง โมเดลความยั่งยืนทางการเงิน เพื่อให้เครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและนโยบายของจังหวัดได้อย่างแท้จริง จึงได้มีการขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย องค์กร และหน่วยงานภาคประชาชนในพื้นที่ได้ดำเนินกิจกรรมตามบทบาทของภาคีเครือข่าย จึงได้ดำเนินการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่โดยการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ฉบับนี้ทำขึ้นเมื่อวันที่ 13 เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2568 ระหว่างสภาเด็กและเยาวชน ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ กับ เจ้าอาวาสวัดสำเภา สำนักปฏิบัติธรรมวนาราม กำนันตำบล

เหมืองหม้อ ผู้ใหญ่บ้านทุ่งศรีหมู่ที่ 3 สารวัตรกำนันตำบลเหมืองหม้อ และผู้นำชุมชนตำบลเหมืองหม้อ ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ โดยมีรายละเอียดของบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU)

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่” นักวิจัยจึงนำผลการศึกษามาอภิปราย ดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีความโดดเด่นในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กิจกรรมการมีความยั่งยืนและได้รับการสนับสนุนทั้งด้านทรัพยากรและงบประมาณ การได้รับการสนับสนุนจากบทบาทของผู้นำท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นแรงผลักดันให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นการดำเนินกิจกรรม และที่สำคัญการนำหลักการปฏิบัติของพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการสร้างจิตสำนึกและจิตอาสา เพื่อส่วนรวมเป็นพื้นฐานทางคุณธรรมให้เยาวชนพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อส่วนรวมสามารถสร้างพื้นฐานทางคุณธรรมให้กับเยาวชนพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ (ธีระ รุญเจริญ, 2554: 8) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตั้งแต่การคิดโครงการ กิจกรรม โดยเริ่มค้นปัญหา หาสาเหตุ วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการระดมทรัพยากร กำหนดเป้าหมาย สรุปทบทวน ติดตามประเมินผล รับผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของ (สนธยา พลศรี, 2550 : 22) กระบวนการสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดความรัก ห่วงเห่น รับผิดชอบ และเป็นเจ้าของชุมชน กระบวนการของบุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเครือข่ายในการดำเนินงาน จากกระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสา โดยนำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามามีบทบาทสำคัญเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน ให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อรศิริ ไม้ทอง, 2564: ข) ได้ศึกษากระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติตั้งอยู่บนฐานคติเดียวกัน คือ ความรักและความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม คือ บริบทประเทศ ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อ จากการศึกษา พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายเยาวชนต้นแบบ การกำหนดเป้าหมายและรูปแบบของเครือข่าย เช่น เครือข่ายการกำจัดขยะ การคัดแยกขยะ โดยมีเป้าหมายร่วมกัน โดยการผลักดันกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้เป็นเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้น การระดมความคิดเห็นหาคนที่มีเป้าหมายและเป้าประสงค์เดียวกัน ชักชวนให้เกิดความตระหนัก และจิตสำนึก จิตอาสาที่จะ

พัฒนาชุมชนหรือหมู่บ้านให้มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดตา โดยให้ตระหนักถึงปัญหาและโอกาสที่มีร่วมกัน การดำเนินการร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดกิจกรรม ทิศทางการดำเนินงาน แบ่งปันข้อมูลที่เป็นประโยชน์ระหว่างกัน สร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลในยามที่เครือข่ายต้องการ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานเครือข่าย เพื่อนำมาพัฒนา ปรับปรุง หาข้อบกพร่องและแนวทางแก้ไขร่วมกัน

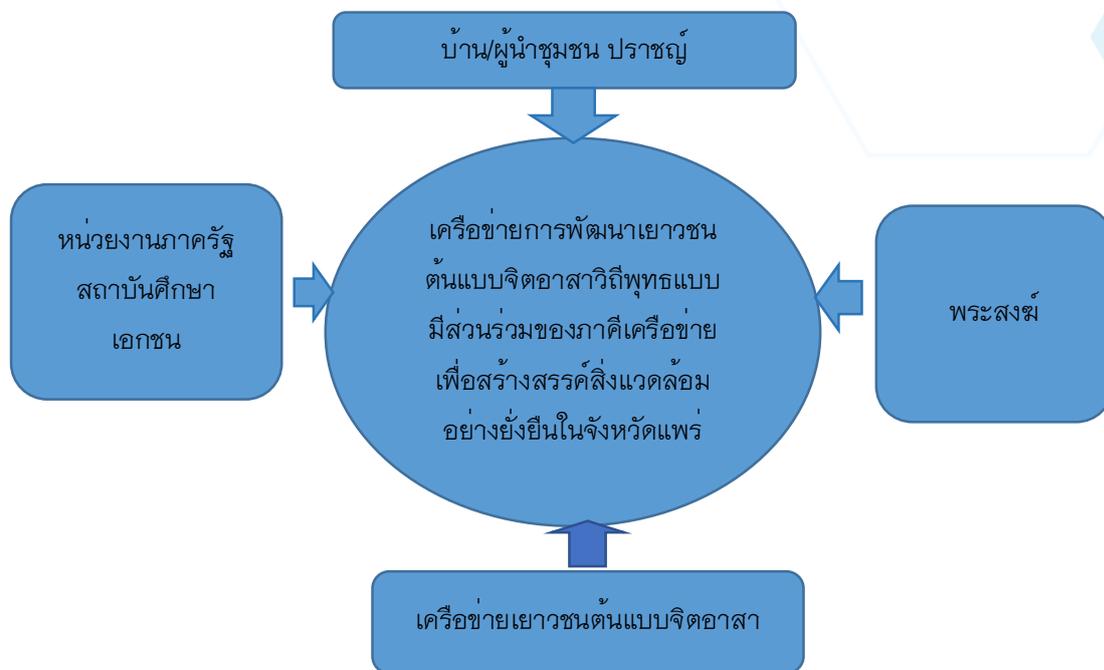
จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยง ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ต้องมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาด้านคุณธรรม และมีผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมเป็นที่ปรึกษาด้านปฏิบัติการ เครือข่ายควรส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้นำในการออกแบบกิจกรรม เน้นการปลูกฝังความเมตตาและสติ ให้เยาวชนเห็นคุณค่าของธรรมชาติการคัดเลือกเยาวชนต้นแบบ เพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมและนำปฏิบัติการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้แนวคิดวิถีพุทธเป็นจุดขายในการระดมทุนและทรัพยากร เครือข่ายควรเน้นการสร้างสรรคณ์วัฒนธรรม ที่ผสมผสานธรรมะกับเทคโนโลยี เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนเกิดความน่าเชื่อถือและง่ายต่อการสนับสนุนงบประมาณ ควรจัดตั้ง กองทุนเยาวชนต้นแบบ ที่ยืดหยุ่นและเป็นอิสระในการบริหารจัดการ เครือข่ายควรเน้นการสร้างความร่วมมือแบบบูรณาการ (วัด-รัฐ-ชุมชน) เพื่อให้การขับเคลื่อนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรเปิดเวทีให้เยาวชนต้นแบบนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเน้นการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ ควรเป็นแบบ การบูรณาการและมีรากฐานจากหลักธรรม โดยมีวัดและหลักวิถีพุทธเป็นแกนกลางในการปลูกฝังสติและจิตอาสา การสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืนต้องอาศัยกลไกหลักคือ การสร้างความร่วมมือแบบภาคีเครือข่ายและ สนับสนุนทรัพยากรที่ยืดหยุ่น ให้แก่เยาวชนต้นแบบ นอกจากนี้ ยังต้องเน้น การสร้างโมเดลความยั่งยืนทางการเงิน ผ่าน Social Enterprise และ การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เยาวชนสามารถขยายผลวิถีพุทธสู่การปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดต้องอาศัยกระบวนการสร้างเครือข่าย ตามแนวคิดของ (นฤมล นิราทร, 2543: 25) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของเครือข่ายไว้ดังนี้ 1) เพื่อขยายวงความสัมพันธ์ให้กว้างขึ้น นำไปสู่การขยายกิจกรรม ขยายความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันผ่านการติดต่อกันโดยตรงระหว่างบุคคล หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในเครือข่าย 3) เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวัตถุแก่กัน และยังเป็นการแบ่งปันทรัพยากรให้แก่ผู้ด้อยโอกาสมากกว่า 4) เพื่อประโยชน์ในการรวบรวม และเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลระหว่างองค์กร 5) เพื่อเป็นแหล่งสำหรับการทำงานสนับสนุนต่าง ๆ เปิดช่องให้สมาชิกเข้าถึงเรื่องนั้น ๆ ได้ในทุกแง่มุม เพื่อจะเอาไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเอง และยังทำให้เกิดกิจกรรมการรวมหมู่ที่มีพลังอิทธิพลมากกว่าคนเดี่ยวอย่างมากมาย 6) เป็นเวทีสำหรับปฏิบัติงานรวมในพื้นที่ 7) เพื่อนำไปสู่การสร้างแหล่งสะสมทุน เพื่อการพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ ในอนาคต 8) เพื่อเป็นการรวมตัวกันนำประเด็นปัญหาหรือเรียนสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือนำไปสู่การเสนอหรือผลักดันนโยบายที่เหมาะสม

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ต้องเน้น การเปลี่ยนผ่านจากการเป็นผู้ตามมาเป็นผู้นำ โดยมีหลักวิถีพุทธเป็นรากฐานทางคุณธรรม การขับเคลื่อนที่ยั่งยืนต้องอาศัยกลไกสำคัญคือ การสร้างความร่วมมือแบบจตุรภาคีที่มอบอำนาจ (Empowerment) และสนับสนุนทรัพยากรที่ยืดหยุ่น (ทั้งงบประมาณและเทคโนโลยี) แก่เยาวชนต้นแบบอย่างต่อเนื่อง หัวใจสำคัญคือการสร้างทักษะคู่ (คุณธรรมนำทางทักษะโลก) และ การสร้างโมเดลความยั่งยืนทางการเงิน เพื่อให้เครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและนโยบายของจังหวัดได้อย่างแท้จริง และการขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ บ้านทุ่งศรี หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งศรี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ชุมชนตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และ ชุมชนตำบลบ้านปิน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โดยได้กำหนดหัวข้อชื่อกิจกรรมในการดำเนินการ “แพร่เยาวชนอาสา : รักษา รักษาธรรมสถานสัมพันธ์เครือข่าย” จากการสนทนาธรรมนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริงของเยาวชนต้นแบบวิถีพุทธเพื่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้ไตรสิกขา ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม การขับเคลื่อนโดยการสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน หลักธรรมเป็นเข็มทิศนำทาง โดยเน้นการปลูกฝังสติ ในการปฏิบัติงานจิตอาสาเพื่อสิ่งแวดล้อม เช่น จัดการขยะวิถีพุทธตั้งสติก่อนทิ้ง ต้องมีการพัฒนาทักษะคู่ คือการสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรมวิถีพุทธควบคู่กับทักษะความเป็นผู้นำและการจัดการโครงการสมัยใหม่ ต้องสร้างเครือข่ายที่เลี้ยงที่มีความเชี่ยวชาญ จากหลายภาคส่วนมาสนับสนุนกระบวนการทำงานของเยาวชน สอดคล้องกับ (ธนา ประมุขกุล, 2556: ออนไลน์) กล่าวถึงประโยชน์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้วยเครือข่าย ช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือและสื่อ ผ่านการประชุม การทดลองปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ และการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินโครงการ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการประสานงานในเครือข่ายช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน ทำให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้ก้าวหน้ารวดเร็วและส่งผลต่อสังคมในวงกว้างยิ่งขึ้น เชื่อมโยงคนที่อยู่ในระดับต่างกัน มีวิธีการทำงาน การจัดองค์กร และมีภูมิหลังต่างกันไปไม่มีโอกาสติดต่อกัน เข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย สามารถทำให้คนและองค์กรที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน ได้ทราบว่ายังมีบุคคลหรือหน่วยงานอื่นอีกมากที่สนใจทำงานในเรื่องเดียวกัน และเผชิญปัญหาเหมือนกัน ลักษณะกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครือข่ายต้องริเริ่มกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก พลังขับเคลื่อนของเครือข่ายจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยการมีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะสังสรรค์ และแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของสมาชิก เช่นเดียวกับแนวคิดของ (พนา เจนจบ และนิษฐาภรณ์ ชาญสมร, 2566) ได้ศึกษาจิตอาสาสมัครด้านกรบ่าเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพื่อสนับสนุนการบริหารงานกิจการนักศึกษาของคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ทางการพัฒนาจิตอาสา

มิติด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ประกอบด้วยกรอบการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบในมิติ ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การจัดโครงการที่ยกย่องหรือต้นแบบ เพื่อให้เห็นการสร้างการ ยอมรับต่อผู้อื่นในสังคม มีโครงการที่สร้างสัมพันธ์อันดีงามต่อกันที่เป็น การสานต่อความเป็นศิษย์ที่ และศิษย์น้องร่วมคณะเดียวกัน การจัดหาและแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษาที่เอื้ออำนวยต่อระบบการ บริหารกิจกรรมให้เกิดความคล่องตัวในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมที่ เหมาะสมและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมี ส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
(ที่มา: สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ, 2568)

จากภาพที่ 1 นักวิจัยได้ศึกษาและเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยซึ่งอธิบายได้ดังนี้ องค์ ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม ของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ จุดประสงค์เพื่อสร้างความ ร่วมมือระหว่างเครือข่าย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา เอกชน สร้างเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อ สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ ซึ่งทำให้จังหวัดแพร่เกิดเครือข่ายความร่วมมือ (MOU)

ร่วมกันของเครือข่ายเยาวชนต้นแบบจิตอาสาที่จะเป็นผู้สานต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน หมู่บ้าน ให้เป็นบ้านเมืองที่น่าอยู่ ในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่สำเร็จ โดยนำหลักวิถีพุทธมาปรับใช้ ได้แก่ ฉันทะ การให้เยาวชนได้มีความรักในด้านสิ่งแวดล้อม วิริยะ การส่งเสริมให้เยาวชนมีความกระตือรือร้นในด้านสิ่งแวดล้อม จิตตะ การส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวิมังสา การส่งเสริมให้เยาวชนได้ตรึกตรอง ทบทวนกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งให้การช่วยเหลือบำรุงรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

สรุปและขอเสนอแนะ

กระบวนการสร้างเครือข่ายเยาวชนวิถีพุทธในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการที่มีรากฐานจากหลักธรรม จึงนำเสนอกระบวนการที่มีวัดและหลักวิถีพุทธเป็นแกนกลาง เพื่อปลูกฝัง สติและจิตอาสา โดยเน้นการคัดเลือกและฝึกอบรมเยาวชนให้มีทั้งคุณธรรมและทักษะการจัดการ รวมถึงการสร้างความร่วมมือแบบไตรภาคี (วัด-รัฐ-ชุมชน) เพื่อขยายผลสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้รูปแบบการบูรณาการและมีรากฐานจากหลักธรรม โดยมีวัดและหลักวิถีพุทธเป็นแกนกลาง ในการปลูกฝังสติและจิตอาสา การสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืนต้องอาศัยกลไกหลัก คือ การสร้างความร่วมมือแบบภาคีเครือข่าย และ สนับสนุนทรัพยากรที่ยืดหยุ่น ให้แก่เยาวชนต้นแบบ การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เยาวชนสามารถขยายผลการนำแนวคิดทางวิถีพุทธสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การทำกิจกรรมบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายการพัฒนาเยาวชนต้นแบบจิตอาสาวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ ทั้ง 7 เครือข่าย จากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการนำหลักวิถีพุทธเป็นรากฐานทางคุณธรรม ได้แก่ การจัดการขยะ การรักษาแม่น้ำ ลำคลอง กลไกสำคัญคือ การสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายและสนับสนุนทรัพยากร ให้แก่เยาวชนต้นแบบอย่างต่อเนื่อง จากข้อสรุปดังกล่าว จึงขอเสนอแนะข้อเสนอดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) ผู้นำควรมีนโยบายเพื่อปลูกฝังวินัยและความรับผิดชอบให้เยาวชนเคารพกฎเกณฑ์ กติกา และความรับผิดชอบต่อหน้าที่
- 2) มีการสร้างนโยบายส่งเสริมจิตสาธารณะให้กับเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกการเป็นพลเมืองดี มีน้ำใจ ช่วยเหลือสังคม ความซื่อสัตย์ สุจริต
- 3) การสร้างจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขา ยึดตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่อง ศีล สมาธิและปัญญา

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) ส่งเสริมให้เยาวชนจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การดูแล สุขภาพกาย สุขภาพใจ และป้องกันตัวเองจากสิ่งชั่วร้าย

2) ส่งเสริมให้เยาวชนส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยี โซเชียลมีเดียอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน

3) จัดอบรมหรือพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ประชาชน เช่น การแปรรูปสินค้า การตลาดออนไลน์ และการสร้างแบรนด์ชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้ให้คำปรึกษาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กนกนันท์ หมิ่นสิทธิโรจน์. *โครงการเยาวชนดีวิถีพุทธธรรม จิตอาสาพัฒนาวัดในชุมชน เยาวชนสวนพุทธธรรม*. [ออนไลน์] <https://www.scbfoundation.com/lesson/1479/กนกนันท์-หมิ่นสิทธิโรจน์-โครงการ-เยาวชนดีวิถีพุทธธรรมจิตอาสาพัฒนาวัดในชุมชน-เยาวชนสวนพุทธธรรม-2116> [6 พฤศจิกายน 2564]
- เกษม จันท์แก้ว. (2545). *การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ. (2564). การให้ความหมาย พฤติกรรมจิตอาสาและกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*. 5(2), 36–52.
- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ อังไฉฉิน ชิตาชนก วงศ์พิทักษ์. (2556). ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนา ประมุขกุล. (2556). *เครือข่าย*. [ออนไลน์] <http://www.anamai.moph.go.th>. [23 มกราคม 2556].
- ธีระ รุญเจริญ. (2554). *สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ณฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงานข้อพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญชูรัมย์ ธนภูมิศิริพงษ์. (2562). *วันเยาวชนแห่งชาติ วันที่ 20 กันยายน*. [ออนไลน์] <https://www.dcy.go.th/multimedias/1660622899567/1695170641580> [3 กันยายน 2562].

- พนา เจนจบ และนิษฐาภรณ์ ชาญสมร. (2566). การศึกษาจิตอาสาสมัครด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพื่อสนับสนุนการบริหารงานกิจการนักศึกษาของคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. นนทบุรี : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์นนทบุรี.
- พระครูสิริพัชรโสภิต และคณะ. (2564). การพัฒนาจิตอาสาเชิดชูบูรณาการ. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตทัศน์เชิงสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่” วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพศาล วิสาโล. (2544). วิธีสังคมไทยประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ไพศาล ภูโพบูลย์, อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม. (2540). หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ลลิตา สามารถ. (2561). พฤติกรรมความรุนแรงของเยาวชนในพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สนธยา พลศรี. (2550). เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2550). ชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดปราจีนบุรี ลุ่มน้ำ บางปะกง ชายฝั่งทะเล ตะวันออก. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
- อรศิริ ไม้ทอง. (2564). กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.